

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จังหวัดระนอง

Strategies to Promote Occupational Skills for Older Persons in Bang Rin Community, Ranong Province

กীরติวรรณ กัลยานมิตร¹ จอมชัย เลิศอมรรฐ² กัญญ์รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์³

Keratiwan Kalayanamitra, Chomchai Lertarmornrat, Ganratchakan Lertamornsak

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จังหวัดระนอง และ เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จังหวัดระนอง วิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จำนวน 200 คน การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย ใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง T-test ใช้สำหรับทดสอบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่มีตัวแปร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม และ F-test ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จังหวัดระนอง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายข้อมีระดับอยู่ในระดับมากทุกข้อ ลำดับแรก ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา ด้านนันทนาการ ด้านการทำงานและการมีรายได้ และลำดับสุดท้าย ด้านสุขภาพอนามัย ตามลำดับ ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พบว่า ตำแหน่ง เพศ อายุและตำแหน่งที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคด้านบุคคลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลยุทธ์การส่งเสริม

Received: 2021-05-18 Revised: 2021-08-28 Accepted: 2021-09-06

¹ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: keratiwan.ka@ssru.ac.th

² วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Faculty of Education, Suansunandha Rajabhat University

ทักษะอาชีพผู้สูงอายุ พบว่าการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุเป็นวิธีการที่จูงใจให้ผู้สูงอายุอยากทำงานส่งเสริมอาชีพเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ (Keywords): กลยุทธ์; การส่งเสริมทักษะอาชีพ; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were to study the situation of vocational skills promotion for the elderly in Bang Rin Community, Ranong Province, and to present strategies for Employment Promotion of Older Persons in Bang Rin Community, Ranong Province. This research was a quantitative research. The sample group was 200 elderly people in the elderly area, Bang Rin community, by simple random sampling by questionnaire. It is a tool for collecting information. Using a simple sample sampling Using descriptive statistics, averages and standard deviation and reference statistics. T-test was used for testing individual factor differences with variables divided into 2 groups, and F-test was used for one-way ANOVA analysis. Strategies to promote occupational skills for the elderly in Bang Rin Community, Ranong Province, as a whole, found that it was at a high level. If considered on a case-by-case basis, all items were at a high level. The first was housing, education, recreation. work and income and the last In terms of health and sanitation, respectively, the results of the test for differences between personal factors and opinions on problems and obstacles in work performance, it was found that different positions, sexes, ages and positions had different levels of opinions on personal problems and obstacles. with statistical significance at the 0.05 level of occupational skills promotion strategies for the elderly It was found that providing welfare for the elderly is a method that motivates the elderly to want to work to promote careers for a good quality of life.

Keywords: Strategies; Promote Occupational Skills; Elderly

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรครั้งสำคัญ คือ การเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) โดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็ก ลดลงกล่าวคือจากการดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวที่ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลทำให้ภาวการณ์เจริญพันธุ์และอัตราการเกิดมีแนวโน้มที่ลดลงในขณะที่ประชากรที่อยู่ในวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เพราะอัตราการตายของประชากรลดลงประชากรไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้นกล่าวคือด้วยผลของความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพดีมีอายุยืนยาวมีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นมีความรู้และทักษะในการป้องกันและดูแล การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้าน ทั้งทางด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรอันเกิดจากความไม่สมดุลระหว่างกลุ่มอายุด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป โดยเฉพาะผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากร จากการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาลัยประชากรศาสตร์ (2557) ที่ได้ศึกษาภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน โดยประเทศไทยได้ถูกจัดอยู่กลุ่มที่มีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าระดับทดแทนร่วมกับประเทศสิงคโปร์และประเทศเวียดนาม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (พิรสิทธิ์ คำวนศิลป์ และคณะ, 2547) ซึ่งให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรไทยในช่วงปี พ.ศ.2543-2568 มีการเปลี่ยนแปลงจากที่มีเด็กมากกว่าผู้สูงอายุกลับกลายเป็นประชากรวัยผู้สูงอายุมากกว่าวัยเด็ก การลดลงของสัดส่วนประชากรวัยเด็กทำให้อัตราการพึ่งพิงวัยเด็กลดลงจากร้อยละ 37.4 ในปีพ.ศ. 2543 เป็นร้อยละ 29.3 ในปีพ.ศ.2568 ส่วนภาวการณ์พึ่งพิงของผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 14.0 ในปีพ.ศ.2543 เพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่าในปีพ.ศ.2568 การเปลี่ยนแปลงการพึ่งพิงดังกล่าวทำให้อัตราการพึ่งพิงรวมเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 51.7 เป็นร้อยละ 60.2 ค่าอัตราการพึ่งพิงที่เพิ่มสูงขึ้นแสดงให้เห็นถึง การมีจำนวนผู้ที่ต้องพึ่งพามากขึ้นเมื่อเทียบกับผู้ที่ทำงานได้กล่าวคือ ในปีพ.ศ. 2543 ประชากรวัยแรงงาน 100 คน ต้องรับภาระดูแลประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุผู้สูงอายุประมาณ 52 คน แต่ในอีกประมาณ 20 ปีข้างหน้า ประชากรวัยแรงงาน 100 คน จะต้องรับภาระอันใหญ่หลวงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตกับสังคมโดยรวม หากไม่มีการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจกันเป็นอย่างมากทั้งในระดับชาติและในระดับโลก โดยองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้นิยามว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10 หรืออายุ 65

ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) และจะเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 14 ประเทศไทยก็เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงนี้เห็นได้จากผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ 5 ครั้งที่ผ่านมาพบว่าประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยในปี 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศและเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 ร้อยละ 10.7 ร้อยละ 12.2 ในปี 2545, 2550, 2554 ตามลำดับ ผลการสำรวจปี 2557 พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมดประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น โดยคาดการณ์ว่าในปี 2563 จะมีผู้สูงอายุเพิ่มสูงถึงประมาณร้อยละ 19.13 และในปี 2571 ประเทศไทยจะมีผู้อายุเกิน 60 ปีร้อยละ 23.5 กล่าวโดยรวมคือประเทศไทยจะก้าวจากสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ในเวลาเพียง 20 กว่าปีเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

สำหรับประเทศไทย “ผู้สูงอายุ” ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ผู้สูงอายุเหล่านี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถที่ได้มีการสั่งสมกันมามากมายตลอดชีวิต เมื่ออายุมากขึ้นสภาพร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการดำรงอยู่ในสังคมของผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวัยอื่น เนื่องจากมีความเสื่อมสภาพของการทำงานของระบบต่าง ๆ ทั้งร่างกายโดยเฉพาะระบบประสาท ระบบหัวใจ ระบบต่าง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ มักจะเกิดขึ้นช้า ๆ ในภาวะปกติอวัยวะของระบบต่าง ๆ ยังทำหน้าที่ได้ปกติ แต่ในภาวะบั้นปลายไม่ว่าจะเกิดอารมณ์ทางร่างกายหรือทางสังคมจะทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถรักษาสภาวะสมดุลของร่างกายไว้ได้ ทำให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องได้รับ การดูแลเป็นพิเศษทั้งอาหารการกิน ความเป็นอยู่ การรักษาตัว การตรวจสุขภาพ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ตลอดจนการเอาใจใส่และไม่เป็นภาระของสังคม (พวงทอง ไกรพิบูลย์, 2553 : ออนไลน์) ดังนั้นผู้สูงอายุไม่ต้องการเพียงแต่เป็นฝ่ายได้รับการดูแลจากบุตรหลานหรือสังคมเท่านั้นแต่พยายามที่จะช่วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ รายได้ความเป็นอยู่ ผู้สูงอายุ บางคนมีความสามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ ผู้สูงอายุหลายคนที่ยังมีสุขภาพแข็งแรงแล้วยังมีความรู้มีประสบการณ์ ความสามารถสูง และยังเป็นที่ต้องการและสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อยู่ ดังนั้น การส่งเสริมพลังทางปัญญาของผู้สูงอายุและการเตรียมตัวสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ภาครัฐควรต้องหาแนวทางการส่งเสริมพลังปัญญาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้สังคมไทยในอนาคตเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้เกิดปัญหาตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของภาครัฐที่ต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดสวัสดิการและให้บริการสุขภาพอนามัยให้กับผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัญหาที่ภาครัฐต้องจัดสวัสดิการกับผู้ใช้แรงงานเหล่านี้เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดวิกฤติที่รัฐต้องวางมาตรการช่วยเหลือเป็นวาระแห่งชาติในการแก้ปัญหาจากการเข้าสู่สังคมสูงอายุของประเทศ ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดแนวทางจัดการปัญหาอย่างเร่งด่วน ดังจะเห็นได้จากกรมกิจการผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับภาคีเครือข่ายประชาสังคมทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมร่วมกันแก้ปัญหาในการเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชนด้วยการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุทุกกลุ่มเพื่อให้มีหลักประกันและความมั่นคงในชีวิตโดยนโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถที่สะสมประสบการณ์มาอย่างยาวนานมาพัฒนาต่อยอดสร้างงาน สร้างอาชีพที่เหมาะสมกับกำลังและอายุ โดยจัดตั้งศูนย์พัฒนาจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ 12 แห่งและศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ในระดับตำบลจำนวน 1,279 แห่ง เพื่อขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพ การถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ให้แก่ผู้สูงวัยให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นและสามารถสร้างคุณค่าของตนเองได้ด้วยการทำงานตามสภาพความเหมาะสมของร่างกายเพื่องานที่เหมาะสมกับศักยภาพและประสบการณ์เพื่อสร้างรายได้ในการดำรงชีวิต (ธนาภรณ์ พรหมสุวรรณ, 2561) ซึ่งปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพดังกล่าว คือการสำรวจและค้นหาอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์หรืออาชีพดั้งเดิมของชุมชนนั้น ๆ ที่สืบทอดต่อกันมาและยังคงมีอยู่ในแต่ละคนหรือรวมเป็นกลุ่มอาชีพหรือเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำมาสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาต่อยอดที่ทำให้เกิดรายได้ที่พึ่งตนเองได้ โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้ขับเคลื่อนอาชีวดังกล่าว (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2549)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับชมรมของผู้สูงอายุชุมชนบางรีน จังหวัดระนองเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ รวมถึงรับฟังปัญหาและความต้องการของกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครชุมชน และกลุ่มอาชีพที่ทำอาชีพอยู่แล้วและกลุ่มอาชีพกลุ่มใหม่ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มอาชีพเป็นผู้สูงอายุ โดยตัวแทนกลุ่มอาชีพท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ทางกลุ่มอาชีพได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐมาด้วยดีแต่สิ่งที่สำคัญที่ต้องการ คือ การหาตลาด การมีที่วางขายสินค้า การมีวัตถุดิบที่เพียงพอและมีแรงงานที่ช่วยในการทำอาชีพเพราะส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่คนรุ่นใหม่ไม่สนใจต่อยอดอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้แรงงานผู้สูงอายุเป็นหลักในการทำอาชีพ” และตัวแทนของกลุ่ม

อาชีพที่เป็นกลุ่มใหม่กล่าวว่า “ควรนำจุดเด่นของอาชีพที่แต่ละกลุ่มทำอยู่มาบูรณาการกลุ่มอาชีพร่วมกันเพื่อให้เป็นจุดเด่นกลุ่มอาชีพของบางรุ่น จังหวัดระนอง

ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชนยังขาดการจัดเก็บการสืบค้นความรู้ การประกอบอาชีพชุมชน การเพิ่มช่องทางตลาดกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดอาชีพในชุมชน (เอกชัย พุ่มดวง, 2557) และผลการศึกษาที่พบว่า การขาดรูปแบบเครือข่ายเชื่อมโยงในการดำเนินงานแบบบูรณาการเพื่อให้กลุ่มอาชีพมีศักยภาพทั้งด้านปัจจัยการผลิตและการตลาด (ปิยะ เพชรสงค์ และคณะ, 2553) อีกทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างกระบวนการเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพ ได้แก่ การขาดเม็ดเงินและแรงงานที่มีฝีมือต่อการขยายกิจการหรือการขยายกำลังผลิต การขาดวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าและขาดทักษะเรื่องการประชาสัมพันธ์ รวมถึงขาดการพัฒนา รูปแบบการจำหน่าย ขาดการสนับสนุนทางวิชาการและการส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นระบบ (สุกิจ มาลีเศษ, 2555 และนิกร ผัสดี, 2555)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่จะศึกษากระบวนการส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ โดยศึกษากระบวนการส่งเสริมอาชีพสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้ทางเลือกหรือรูปแบบในการส่งเสริมอาชีพเหล่านั้นอย่างเป็นรูปธรรม จึงนำมาสู่การศึกษารวบรวมเรื่องกลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรุ่น จังหวัดระนอง เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับการทำอาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงสร้างความมั่นคงในการทำอาชีพสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Purpose or Objective)

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรุ่น จังหวัดระนอง
2. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรุ่น จังหวัดระนอง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ วิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ประชากร ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่ชุมชนบางรุ่น จังหวัดระนอง จำนวน 400 คน

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในพื้นที่ชุมชนบางรุ่น จังหวัดระนอง จำนวน 200 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

3.1.1 แบบสอบถามลักษณะปลายปิด เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ในเขตชุมชนพระยาประสิทธิ์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่ อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่จังหวัดระนอง

3.1.2 แบบสอบถามลักษณะแบบปลายเปิด เป็นคำถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การ ส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงวัย ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง จำนวน 5 ด้าน ด้านที่อยู่อาศัย ด้าน การศึกษา ด้านนันทนาการ ด้านการทำงานและการมีรายได้ และด้านสุขภาพอนามัย

3.1.3 ปัญหาและอุปสรรค

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบของแบบสอบถามและข้อคำถาม

3.2.2 สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องโดยปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่ชุมชนบางรีน จังหวัด ระนอง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่ จังหวัดระนอง มากำหนดเป็นตัวแปรต้น และกลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงวัย ชุมชนบาง รีน จังหวัดระนอง จำนวน 5 ด้าน ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา ด้านนันทนาการ ด้านการ ทำงานและการมีรายได้ และด้านสุขภาพอนามัย กำหนดตัวแปรตาม

3.2.3 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูง วัย ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้มาวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ คำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้สูตร IOC (Item Objective Congruence) ตามวิธีของ Rovinelli & Hambleton (สมนึก ภัททิยธนี, 2546 : 125-139) แล้วคัดเลือกข้อสอบที่อยู่ใน เกณฑ์ความเที่ยงตรงตามสาระ การเรียนรู้ที่ได้ โดยใช้ค่า IOC ตั้งแต่ .50 ถึง 1.00 ผลปรากฏ ว่า ข้อสอบอยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ ซึ่งมีค่าตั้งแต่ .69-1.00

3.3.4 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย และนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจการจำแนก (r) เป็นรายข้อ จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคำนวณ สำเร็จรูป คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย ระหว่าง .35 - .75 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .22 - .61 เก็บไว้ จำนวน 30 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

จากนั้นได้นำไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR20 ของ Kuder-Richardson (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 159-162) ค่าความเชื่อมั่นจากผลการวิเคราะห์เท่ากับ .78

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่ชุมชนบางรื่น จังหวัดระนอง จำนวน 200 คน และได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากตำราเอกสาร และค้นคว้าจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

5.1.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) อายุ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่จังหวัดระนอง โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentages)

5.1.1.2 การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุตามหลัก 3 อ ของชุมชนพระยาประสิทธิ์ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา ด้านนันทนาการ ด้านการทำงานและการมีรายได้ และด้านสุขภาพอนามัย วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายข้อมูล

5.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics)

5.2.1 T-test ใช้สำหรับทดสอบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่มีตัวแปรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ

5.2.2 F-test ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรอิสระมีตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป เช่น อายุ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่จังหวัดระนอง เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Different: LSD)

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาวะการณ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรื่น จังหวัดระนอง โดยภาพรวม พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ของแบบสอบถามเกี่ยวกับ กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง โดยภาพรวม

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล(ระดับ)	ลำดับที่
ด้านการศึกษา	4.43	.441	มาก	2
ด้านสุขภาพอนามัย	3.96	.362	มาก	5
ด้านนันทนาการ	4.16	.368	มาก	3
ด้านที่อยู่อาศัย	4.45	.435	มาก	1
ด้านการทำงานและการมีรายได้	4.06	.490	มาก	4
รวม	4.21	.419	มาก	

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ของกลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) หากพิจารณาเป็นรายข้อมีระดับอยู่ในระดับมากทุกข้อ ลำดับแรก ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 4.45$) ด้านการศึกษา ($\bar{X} = 4.43$) ด้านนันทนาการ ($\bar{X} = 4.16$) ด้านการทำงาน และการมีรายได้ ($\bar{X} = 4.06$) และลำดับสุดท้าย ด้านสุขภาพอนามัย ($\bar{X} = 3.96$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง พบว่า

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง ด้านการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การได้รับความรู้ที่เหมาะสมโดยการเผยแพร่ทางสื่อ วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$) รองลงมา คือ การได้รับความรู้ที่เหมาะสมโดยเฉพาะเรื่องที่จำเป็นกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านศาสนา ด้านสวัสดิการที่รัฐให้การสนับสนุน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) รองลงมา โอกาสในการแสดงความสามารถในฐานะเป็นคลังสมอง เช่น การเผยแพร่ภูมิปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมา การรณรงค์ให้สังคมมีจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) และการฝึกอบรมด้านอาชีพที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) ตามลำดับ

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง ด้านสุขภาพ
อนามัย พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การบริการของรัฐและเอกชนมีการจัดบริการให้คำปรึกษาทั่วไปแก่ผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14) รองลงมาการรักษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.03) รองลงมา 3. ความสะดวกจากสถานบริการสาธารณสุขใกล้บ้าน (อนามัย) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02) รองลงมา ความสะดวกโดยมีช่องทางพิเศษสำหรับผู้สูงอายุในโรงพยาบาล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.92) และการจัดบริการการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น การแพทย์แผนไทย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.71) ตามลำดับ

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง ด้าน
นันทนาการ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดตั้งและดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.28) รองลงมา คือ การลดราคาค่าโดยสารยานพาหนะแก่ผู้สูงอายุในช่วงเทศกาลต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ท่องเที่ยวและพักผ่อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15) และ การจัดสถานที่สวนสาธารณะสนามกีฬาสำหรับออกกำลังกายและพักผ่อนที่เหมาะสมปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06) ตามลำดับ

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การบริการของรัฐจัดสวัสดิการสถานสงเคราะห์คนชราประเภทไม่เสียค่าใช้จ่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.78) รองลงมา คือ การบริการการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราในระดับชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51) รองลงมา การจัดสวัสดิการแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46) และการเข้าไปอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชรา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.05) ตามลำดับ

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง ด้านการทำงานและการมีรายได้ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การเพิ่มเบี้ยยังชีพเพื่อให้เพียงพอ ในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15) รองลงมา การส่งเสริมการทำงานหรือ อาชีพที่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.09) รองลงมา การส่งเสริมการจัดตั้งกองทุน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04) และ การจัดตั้งสหกรณ์สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมการออม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางรีน จังหวัดระนอง” ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้คือ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จังหวัดระนอง

กลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จังหวัดระนอง โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เนื่องจาก ทุกด้านส่งผลต่อกลยุทธ์การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนบางริน จังหวัดระนอง เนื่องจากด้านการศึกษา การได้รับความรู้ที่เหมาะสมโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านศาสนา ด้านสวัสดิการที่รัฐให้การสนับสนุน ด้านสุขภาพอนามัย การบริการของรัฐและเอกชนมีการจัดบริการให้คำปรึกษาทั่วไปแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น ด้านนันทนาการ มีการจัดสถานที่สวนสาธารณะสนามกีฬาสำหรับออกกำลังกายและพักผ่อนที่เหมาะสมปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ด้านที่อยู่อาศัย มีการจัดสวัสดิการแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ และ ด้านการทำงานและการมีรายได้ การเพิ่มเบี้ยยังชีพเพื่อให้เพียงพอ ในการดำรงชีวิตดีขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดา บุญเกิด (2557) ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเกาะจันทร์ อำเภอกะฉัง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสวัสดิการอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์ตามรายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง ผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 ด้านรายได้ผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 ด้านนันทนาการผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมากโดยให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 5 ด้านที่พักอาศัยผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 6 และผลการเปรียบเทียบความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ลักษณะที่พักอาศัยต่างกัน มีความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันแต่ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่างกัน มีความต้องการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และสอดคล้องกับงานวิจัย รุ่งทิพา ปินใจ (2558) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปีสมรสแล้ว สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีตำแหน่งการทำงานเป็นทั้งผู้บริหารและปฏิบัติงานในอัตราที่เท่ากัน ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุระยะเวลา 6-9 ปีอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง ผลการศึกษาการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จังหวัดลำปาง พบว่า ประชากรที่ศึกษามีการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการปฏิบัติงานในการกิจด้านนันทนาการมากที่สุด ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำปางอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านงบประมาณมากที่สุด

ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พบว่า ตำแหน่งที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคด้านการกำหนดนโยบายและแผนแตกต่างกัน และเพศ อายุและตำแหน่งที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคด้านบุคคลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะในการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการปฏิบัติงานการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่หลากหลายและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่รวมถึงควรมีการเพิ่มบุคลากรในสายงานตรง เช่น ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์และสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานได้เข้าร่วมอบรมพัฒนาความรู้ให้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. กำหนดแผนงาน/โครงการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน
2. ด้านสุขภาพอนามัย ควรมีนโยบายและให้ความสำคัญในด้านการตรวจสอบสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี โดยประสานงานกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขในการให้ความช่วยเหลือ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาสภาพ และปัญหา การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุหรือศึกษาปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
2. ควรศึกษาควรมีการศึกษาระดับความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติต่อไป
3. ควรมีการศึกษาอิทธิพลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการวิจัยเพื่อพัฒนา ในลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- ธนาภรณ์ พรหมสุวรรณ. (2561). จับมือทำม่อนใหม่พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ปิยะ เพชรสงค์ และคณะ. (2555). รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครศรีธรรมราช. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- พวงทอง ไกรพิบูลย์. (2553). การแพทย์แบบต่างๆ. สืบค้น 11 มกราคม 2564, จาก <http://portal.in.th/thastro.org/pages/2582/>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2549). การฉายภาพประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2548-2568 มหาวิทยาลัยมหิดล ฉบับเดือนมีนาคม 2549. กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็ดมันเพรสโปรดักส์.
- สุกิจ มาลีเศษ. (2555). กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มอาชีพในเขตเทศบาลตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกชัย พุ่มดวง. (2557). กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามแนวเศรษฐกิจชุมชนในตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

